

prata, silvas, salicta, rivos, aquas, necnon aquæ-
molas, oliveta cum vineis, appendicibus suis et
colonis, atque familiis ad eos generaliter in inte-
grum pertinentibus, sicut a prædecessorum nos-
trorum Patrum per privilegia sanctæ recordationis
domni Adriani quondam papæ eidem venerabili mo-
nasterio confirmata sunt auctoritate; et sicut pri-
mitus, et nunc ab ipso venerabili monasterio possessa
sunt, permanenter a præsentis decima indictione,
tuæ religiositati tuisque successoribus abbatibus
sancti monasterii in perpetuum concedimus detin-
endum. Sub ea videlicet ratione ut omnibus diebus
vitæ vestræ dum ipsum constiterit venerabile mo-
nasterium, quotidianis diebus, quando cantilenam
perficitis in eodem sancto monasterio, pro remis-
sione peccatorum nostrorum centum *Kyrie eleison* B
exclamare studeatis. Hos vero omnes prædictos
fundos, vel uncias existentes ex corpore patrimonii
nostri Sabinensis juris sanctæ Romanæ, cui Deo
auctore deservimus, Ecclesiæ, habentes, ita sane
ut a te tuisque successoribus abbatibus sancti mo-
nasterii singulis quibusque indictionibus pensionis
nomine rationibus^a ecclesiasticis x auri solidi persolvantur, difficultate postposita omni, quæ indigent
defensione; seu meliorare prædicta loca indifferen-
ter vos sine dubio procuretis efficaciter; nullaque
præterea ad dandam annue pensionem a vobis mora
proveniat; sed actionariis sanctæ nostræ Ecclesiæ
apto tempore persolvatur. Statuentes apostolica
censura sub anathematis interdictione, et divini
iudicii obstationibus, nulli unquam liceat nostro-
rum successorum Patrum, vel aliæ magnæ parvæque C
personæ, ex ipsis locis, fundis et casalibus, quæ a
prædicto domno Adriano papa data sunt, et a nobis
confirmata, sicut superius legitur, in integrum in
usu et utilitate sancti monasterii, penitus auferre.

^a An potius *rationalibus*, aut *actionariis*, ut infra

III.

PASCHALIS I.

I.

PASCHALIS I BULLA PRO MONASTRIO FARFENSI.

(Anno 817.)

[Apud Muratorium, *Rer. Ital. Script.* II, II, p. 317.]

PASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, dilecto
in Christo filio INGOALDO abbati monasterii sanctæ
Mariæ, quod ponitur in Farfa, in loco qui nominatur
Acutianus, tuisque successoribus in perpetuum.

Cum magna sollicitudine nobis instat cura pro
universis Dei Ecclesiis ac bonis locis vigilandi, ne
aliquam necessitatis jacturam sustineant, sed magis
proprie utilitatis stipendia consequantur; ideo con-

A aut ex eisdem venerabilibus locis jure alienare; sed
nec ullam violentiam jacturæ ibidem inferre præ-
sumat; potius autem omnia hæc superius annexa
sub annua sanctæ nostræ Ecclesiæ persolvenda pen-
sione, nec non et centum *Kyrie eleison* pro nostris
facinoribus exclamandum, sic per hujus nostri pri-
vilegii paginam ac auctoritate domini nostri beati
Petri principis apostolorum sub jure et ditione ipsius
monasterii perenniter permanenda confirmamus, ad
laudem Redemptoris nostri Domini pro substenta-
tione monachorum, illic ejus matris dominæ nostræ
servientium clementiæ, quatenus hoc beneficium
ipsius Dei famuli adepti, nostri memores in suis
existant crebris orationibus, ipsum Deum centum
Kyrie eleison exorando. Hæc vero omnia a nobis
B corroborata in perpetuum immutata permanenda
sancimus. Si quis autem, quod non optamus, teme-
rator extiterit de his quæ a nobis pia consideratione
confirmata sunt, sciat se domini nostri principis
apostolorum beati Petri auctoritate anathematis vin-
culo innodatum, et cum diabolo et omnibus teteri-
mis pompis ejus, atque cum Juda traditore Domini
nostri Jesu Christi in æternum inextinguibili igne
colligatum. Porro qui custos et observator extiterit
hujus nostræ apostolicæ institutionis, quæ a nobis in
ipso venerabili monasterio concessa est, benedictio-
nis gratiam vitamque æternam a misericordissimo
Deo nostro coram sanctis omnibus mereatur.

Scriptum per manus Christophori scriniarii in
mense Januario, indictione 10. Bene valete.

C Datum x Kalendas Februarii per manus Theodori
nomenclatoris sanctæ sedis apostolicæ, imperante
domno Ludovico piissimo Augusto a Deo coronato
magno pacifico imperatore anno 3, et patriciatus ejus
anno 3, indictione 10.

D venit nos pastorali tota mentis aviditate eorumdem
venerabilium locorum maximæ stabilitatis integrita-
tem procurare, et sedule eorum utilitatum subsidia
illuc conferre, ut Deo nostro omnipotenti id quod
pro ejus sancti nominis amore, et laude, atque gloria
ejus divinæ majestatis, ejus venerabilibus nos certum
est contulisse locis, sitque acceptabile nobis, quæ ad
ejus locupletissimam misericordiam digna hujusmodi
pii operis in sidereis conferatur arcibus remuneratio.
Igitur quia petistis a nobis quatenus ex nostra largi-
tate nostroque dono concederemus vestræ religiosi-
tati monasterii vestri confirmationem, eorumdemque
bonorum quæ habet amodo et habiturum erit in

perpetuum : confirmamus autem vobis vestrisque A successoribus castella et villas, campos et sylvas, prata et aquas, vineta et oliveta, et aquimolas, cum universis appendicibus, vel omnibus ad eos generaliter et in integrum pertinentibus, sicuti primitus et nunc ab ipso venerabili monasterio possessa sunt, tam in comitatu Sabinensi, necnon et Narniensi, sive in comitatu Reatino, vel Furconino, Asculano, Firmiano, Aprutiensi, et Pinnensi, et Balbensi, et Teatino, Romano etiam, et Tuscano, omnesque adjacentias eorundem monasteriorum, atque pertinentias cum omni integritate concedimus detinenda, tam ea quæ modo jure possidetis, quam ea quæ in futuro, largiente Domino, poteritis acquirere tu et successores tui, sicuti per privilegia sanctæ recordationis Jomni Adriani quondam papæ eidem venerabili monasterio confirmata sunt, permanenda. Confirmamus B autem vobis vestrisque successoribus in perpetuum oblationes, decimationes, vestraque ditio colligendas oblationes mortuorum, a cunctis recipiendas, et a nullis interdiciendas. Nullus autem episcopus audeat synodare vel excommunicare monachum vel clericum ipsius monasterii, quos prædicto abbati suisque successoribus concedimus monendos et constringendos, a præsentis decima indictione, tuæ religiositati, C tuisque successoribus vestri monasterii in perpetuum concedimus detinenda. Statuentes quippe apostolica censura ex auctoritate beati Petri apostolorum principis, sub divinis obstationibus et anathematis interdictionibus, ut nulli unquam nostrorum successorum pontificum vel aliæ cuilibet magnæ parvæque personæ, ipsa prænomina loca, vel insuper auxiliante Deo acquisita, et sicuti supra sunt instituta, a potestate et ditioe vestra, vestrorumque successorum ac vestri monasterii quoquomodo liceat auferre vel alienare. Si quis autem temerario ausu, magna parvæque persona, contra hoc nostrum privilegium agere præsumperit, sciat se anathematis vinculo esse innodatum, et a regno Dei alienum, et cum omnibus impiis æterno incendio ac supplicio condemnatum. At vero qui pio intuitu curator et observator hujus nostri privilegii exstiterit, gratiam atque misericordiam vitamque æternam a misericordissimo Domino nostro consequi mereatur in sæcula sæculorum. Amen.

Scriptum per manus Christophori scriniarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in mense Februario, indictione supradicta decima. Bene valete.

Dat. Kal. Februarii per manus Theodori nomenclatoris sanctæ sedis apostolicæ, imperante domno Ludovico piissimo perpetuo Augusto a Deo coronato magno pacifico imperatore anno III. indictione decima.

Cum militiam et sæcularem deposueris dignitatem; cur Deo militare vel principari fugias admodum miramur. Neque enim sine reatu divino apparebit conspectui, qui, multorum salute neglecta, sibi tantum utilis esse quærit. Quocirca fraternitatem tuam commonemus, et commonentes obtestamur, ne divinæ dispositioni rebellis esse contendas. Nemo enim secundum Apostolum sibi sumit honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron. Cum igitur votatum Viennensis Ecclesia te in suum pastorem elegerit, apostolica vice, quam, licet indigni, tenemus, præcipimus ut opus bonum suscipias, quia de gloria tua ante Christi tribunal erunt hi qui per te salvabuntur. Quod si renueris, quam sententiam notarius filius noster Gregorius, quem de latere nostro misimus, super inobedientia tua dictaverit, validam ratamque censemus.

III.

PASCALIS I BULLA PRO MONASTERIO S. VINCENTII AD VULTURNUM.

Anno 819.)

[Apud Muratorium, *Res. Ital. Script.*, I, II, p. 384.]

PASCALIS episcopus, servus servorum Dei, viro venerabili Josue abbati et monasterio Christi martyris Vincentii, quod situm est super Vulturni fluminis fontem, partibus Samniæ, territorio Beneventano, et per te eidem venerabili monasterio et omnibus tuis successoribus regulariter promovendis in perpetuum.

Divinis præceptionibus in sanctuarii cultibus nos debere sedula deservire pro animarum regimine scientes, quod in his maximum est pietatis opus, pro quiete monachorum, submoventes quorundam gravamina ipsorum, vel tyrannidem comprimentes laicorum, statuimus atque firmamus juxta nostrorum decreta prædecessorum. Itaque decernimus et confirmamus sub jurisdictione sanctæ nostræ, cui Deo auctore deservimus, Ecclesiæ perpetuo munendum, ita ut nullius alterius ecclesiæ jurisdictionibus submitatur prædictum monasterium Christi martyris Vincentii, cum omnibus sibi jure pertinentibus, cellis et terris, villis, castellis, aliis quoque redditibus. In primis videlicet monasterium beati Petri apostoli, situm juxta fluvio Sabbati in territorio Beneventano, monasterium sanctæ Dei Genitricis Mariæ in loco Sano cum omnibus suis pertinentiis, monasterium sanctæ Mariæ in duas Basilicas juxta fluvium Sangro, et aliam ecclesiam sanctæ Mariæ in duas Basilicas in territorio Teatino; ecclesiam sanctæ Mariæ in Quinquemillia, ecclesiam

in Vipera, cellam sancti Petri in Vairano, cellam sancti Petri in Tontole. Item monasterium Domini Salvatoris in Alifas, cellam sancti Johannis in Lissine, et sancti Focati, cellam sancti Joannis et sancti Martini in Luceria, cellam sancti Vincentii in Canusia, cellam sancti Vincentii in Tranis, cellam sancti Vincentii in Siponto, cellam sancti Vincentii et sancti Angeli in Telesia, cellam sancti Vincentii in Tocco, cellam sancti Vincentii in Cajati, cellam sancti Vincentii in Cumis, cellam sancti Vincentii in Tremojola, cellam sancti Vincentii in fluvio Thusciano, cellam sancti Vincentii in fluvio Torsa, cellam sancti Vincentii in Pettoriano, cellam sancti Vincentii et sancti Angeli in Isernias. Item monasterium sancti Georgii infra Salernitanam civitatem, monasterium sancti Martini in Monte Marsico, monasterium sanctæ Columbæ in Sera, cellam sancti Donati in Canuno, et sancti Juliani, ecclesiam sancti Mauri in Anglone, et sancti Valentini, cellam sanctæ Crucis in Monte Marsico, cellam sancti Hilarii in Calinole, cellam sancti Vincentii in Suessa, cellam sanctæ Agathæ in Tercino, et ecclesiam sancti Gregorii in Matese, cellam sancti Sossii in Liburias cum inlyto Gualdo. In his omnibus et aliis sibi jure pertinentibus præcipimus, interdici-mus ac protestamur, ut nullus qualibet occasione dolos vel immissiones aliquas ingerere præsumat. Concedimus etiam vobis vestrisque successoribus abbatibus hac nostra præsentia auctoritate licentiam apostolicæ sedis nostræ quamlibet Christianitatis formam indigentibus in præfato venerabili monasterio invitandi quem volueritis episcopum, similiter ad ecclesias consecrandas, vel ordinationes clericorum, aut sacerdotum per tempora faciendas. Chrisma vero et confirmationem a beneplacito vobis episcopo acquiratis. Protestamur etiam ut nullus episcopus exinde debeat subdiaconem ad suam synodum provocare, nisi illius fuerit propria voluntas, aut abbatem vel monachum nullo modo judicare vel excommunicare, aut omnem cujuslibet ecclesiæ sacerdotem in præfato venerabili monasterio quamlibet habere ditionem, præter sedem apostolicam, hæc nostra auctoritate prohibemus, ita ut nisi ab abbate monasterii fuerit invitatus, nec misarum solemnia ibidem celebrare præsumat. Volumus, et apostolica injungimus auctoritate vobis vestrisque successoribus abbatibus, qui ibidem in tempore fuerint ordinati, ut si sacerdotes vel clerici de quacunque ecclesia venerint ad habitandum in congregatione fratrum, sive ad monachicum suscipiendum habitum, statim recipiantur. Statuentes apostolica insuper censura, sub divini judicii obstatione, sed et validis atque atrocioribus anathematis interdictionibus, ut nullus unquam præsumat, cujusquam dignitatis præditus potestate, in eodem venerabili monasterio, vel eius

A ibidem quoquomodo inferre, cum præiatum peren-niter, ut dictum est, monasterium firma stabilitate decreverimus sub jurisdictione et tuitione sanctæ nostræ Ecclesiæ permanendum. Promulgantes quoque, et hoc auctoritate beati apostolorum principis, coram Deo et ejus terribili examine futuro per hujus nostri apostolici privilegii atque constituti paginam, sancimus atque decernimus ut diversas locorum possessiones, quæ a regibus, vel ducibus, vel calstaldeis, et reliquis Christianis largita atque oblata sunt, aut in postmodum illic concessa fuerint, firma stabilitate juri ipsius præfati monasterii existenda atque in perpetuum permanenda statuimus. Nec liceat, ut dictum est, ex ejus vel omnibus ejusdem monasterii pertinentiis cuiquam molestias inferre, vel sibi donata auferre a præfate, juxta quod subjectum iisdem venerabilibus locis apostolicis institutis atque privilegiis constituit, inconcussæ permanant. Et liceat eosdem monachos de sua congregatione semper abbatem eligere; et liceat ipsum abbatem suos qui fuerint judicare monachos, et non solum virile monasterium, sed et muliebri sibi subjectum. Si quis autem (quod non optamus) nefario ausu præsumperit hæc quæ a nobis ad laudem Dei pro stabilitate jam dicti venerabilis monasterii statuta sunt, refragare, aut in quoquam transilire præsumperit, nisi digna poenitudine emendaverit, anathematis vinculo innodatus, et cum diabolo, et ejus atrocissimis, atque Juda traditore Domini nostri Jesu Christi, æterno incendio concremandus deputetur. At qui pio intuitu observator in omnibus exstiterit, custodiens nostrum apostolicum constitutum ad cultum Dei respicientem, benedictionis gratiam a misericordissimo Domino Deo nostro multipliciter consequatur, et æternæ vite particeps effici mereatur. Bene valeat.

C Scriptum per manus Theodorici scriptarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ in mense Julio, id est 12, in sacratissima æde beati Petri apostoli, anno quarto pontificatus domini Paschalis papæ primi.

IV.

PASCHALIS I. EPISTOLA AD OMNES CHRISTIANOS AD PARTES AQUILONIS.

Commendat Ebonem archiepiscopum Rhemensem et Halitgarium, fidem Christi propagatum missos.

(Anno 822.)

[Apud Lappenberg, *Hamburgisches Urk.* pag. 9.]

PASCHALIS episcopus, servus servorum Dei, universis sanctissimis fratribus, coepiscopis, presbyteris seu cæteris ecclesiasticis ordinibus gloriosissimisque principibus, ducibus, sive magnificis comitibus et cunctis Christianis Dei fidelibus.

Cum religiosissimum constet curam ac sollicitudinem erga Dominicum gregem gerere, quem divina dispensatione suscipimus amandandum: atque

sed quæ deorsum, stulta instigatione perquirunt. Sed quia in partibus Aquilonis quasdam gentes consistere, quæ necdum agnitionem Dei habent, nec sacra unda baptismatis sunt renatæ, sub umbra mortis existere et magis creaturæ quam Creatori ignava mente servire cognovimus: idcirco præsentem reverendissimum fratrem ac coepiscopum nostrum Ebonem, sanctæ Rhemensis Ecclesiæ archiepiscopum, necessarium cum consensu fidelium Dei duximus illis in partibus pro illuminatione veritatis dirigendum. Quatenus auctoritate beatorum principum apostolorum Petri ac Pauli nostra fraterna vice informatus, ante corpus et confessionem ipsius apostolorum principis evangelizandi publica auctoritate liberam tradidimus in omnibus facultatem, ut verbum vitæ viamque salutis ubique provideat et fidei normam cœlesti educatione confirmet, atque apostolicæ institutionis doctrinam, omni diabolico errore depulso, viva voce corroboret. Et si fortasse ad hoc divinum pertinens officium aliquid dubium emergerit, ad sanctam Dei catholicam atque apostolicam Romanam Ecclesiam recurrendo semper, ex ejus hauriat purissimo fonte latices, unde et a cordibus mortalium, divina interveniente gratia, noxios emundare possit errores. Collegam denique huic divinæ administrationis legationi ei providentes, Halitgarium religiosum adjicientes ministrum constituimus, quatenus ad sedem apostolicam opportuno valeat tempore de credito negotio facilius, præstante Domino, intimare, et nunquam se in qualibet parte huic nostræ auctoritatis ministerio commisso negligere. Cui coram districto iudice inde rationem reddere et de destituto ministerio pœnas recipere sempiternas, non dubium esse præfigimus. Pro quæ omnes exhortantes unanimiter commonemus ob amorem omnipotentis Dei et Domini nostri Jesu Christi atque apostolorum ejus venerationem; ut in omnibus necessitatibus legationis hujus totis viribus eis solatiari certetis, et in nomine Domini nostri Jesu Christi, sicut scriptum est, recipere debeatis; *Qui vos, inquit, recipit, me recipit (Matth. x, 40); et qui vos spernit, me spernit (Luc. x, 16). Et iterum: Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis (Matth. ix, 41).* Unde magis magisque commonemus, ut provida devotione et largo charitatis affectu puraque mente ac sincera intentione, quæque itineri huic necessaria prospiciatis, nec pia benignitate pro viribus succurrere non renuatis; ut pro certo hujus pietatis opere participes apud Dominum dignæ retributionis meritum percipiatis, sive in cœlesti descriptione hujusmodi pro compensationis munere in consortio sanctorum connumerari valeatis. Si quis vero huic Dei officio ad illuminationem gentium a sancta catholica et apostolica Ecclesia pio consultu ecclesiastico destinato assensum vel auxilium præbuerit, per interventionem beatorum apostolorum, martyrum quoque atque sanctorum omnium in cœlestibus gaudiis talibus pro meritis mereatur ascribi. At vero si quis, quod noir optamus, - contrarius

A adversator huic divino cultui insutere, vel in quam præpedire conatus fuerit, et his vel cooperatoribus eorum ad hoc peragendum ministerium temeratores extiterit, ex divina jussione et apostolica auctoritate, anathematis vinculo puniatur et perpetua condemnatione reus diabolica sorte damnetur.

V.

EPISTOLA PASCALIS AD STEPHANUM CADURCENSEM EPISCOPUM.

(Anno 822.)

[Gall. Christ. I, 1, Instrum., pag. 43.]

Fiacense monasterium, in diœcesi vestra situm, quod antecessores nostri, propter quamdam sanctitatis excellentiam, sub dispositione sui moderaminis et defensionis habere voluerint, et privilegiis specialiter sublimaverunt, nunc novimus esse destructum, ignique a paganis concrematum, et monachos ubique dispersos. Qua de causa doloris affectu tam sanctissimæ ecclesiæ, quæ a Christo dedicata fuisse cognoscitur, sicut decretales litteræ gloriosæ memoriæ domini Stephani secundi papæ, nobis testantur ostensæ, desolationi compatientes, in ejus restaurationem, prout possibilitas requirit, sollicitudinem adhibere curavimus. Hujus itaque negotii ac laboris venerabili nostro Aymaro committentes præcipimus, et pro suorum absolutione peccatorum, ut eundem locum ad priorem statum reformet, atque monachos ibi aggreget. Ideo namque ille a nobis monachus et abbas benedictus est, ut clericos ab ipsa ecclesia, temerario ausu, sibi usurpatum auferat dominatum; et monachorum, quemadmodum fuerat, ibi restituat: quorum vestræ quoque beatitudinis sollicitudinem, ut in cunctis eum adjuvare velit admonemus, thesaurosque, ac libros et sanctas reliquias, necnon et cuncta quæ propter timorem gentilium in Capdenacensi castro deportata fuisse noscuntur, reddi sibi absque delatione mandamus; castrum etiam eundem monasterio restitui, sicut olim Innanti a Clodovæo rege datum fuerat, præcipimus. Filiosque nostros charissimos Vilelmum et Girbertum milites, qui sunt ipsius castri seniores, admonemus, ut abbati Aymaro adjuutores in orationibus existant, et jus suum, siquæ monasterii tam in se ipsis, quam in castro, vel in proprio honore, quem ex altare Fiacensi habere debent, recognoscant. Omnem præterea honorem, monasteria, vel ecclesias quæ a Pippino rege vel aliis regibus, seu bonis viris eidem monasterio concessa sunt, et illa quæ a prædicto Clodovæo loco Innanti prius erant data, sicut chartarum auctoritas affirmat, Aymaro et successoribus ejus possidenda perpetuo jure censemus. Monasterium ergo quod Conchas nominatur, sub ejus regimine, et abbatis Fiacensis, quemadmodum olim fuerat, concedimus: et, ut eum in priorali dignitate, quia destructum est, restauret, commonemus; ea siquidem libertate prædictum monasterium donamus, qua a beatæ memoriæ prædecessore nostro Stephano donatum est: videlicet ut nullus

episcopi vel alicujus personæ excommunicationi sub-
jaceat, præter solius pontificis Romani, neque sub
alicujus ecclesiæ dominatu redigatur, nisi solius
Romanæ Ecclesiæ; et ut liberior ibi sepultura
habeatur, et cætera quæ in decreto ejusdem anteces-
soris nostri, in eadem ecclesia posita, scripta sunt,
inconcussa serventur. Si quis vero huic nostræ
vel illius concessionis contrarius extiterit, et abbati
Aymaro, aut ecclesiæ illius habitatoribus molestus
fuerit, et corrigere se noluerit, et proprii gradus

damnum incurrat, et velut profanus et incorrigibilis
anathema permanebit.

Datum Laterani per manum Gregorii S. R. E.
diaconi notarii sacri palatii, undecimo Kalendas
Maii, feria secunda post octavas Paschæ, indictione
15, anno Dominicæ incarnationis octingentesimo
vicesimo secundo, pontificatus autem domini Pas-
chalis papæ quarto, qui in numero pontificum cen-
tesimus habetur.

IV.

EUGENIUS PAPA II.

I.

FRAGMENTUM PRIVILEGII EUGENII II PRO ECCLESIA
S. PETRI ROTHOMAGENSIS.

(Anno 827.)

[*Neustria pia*, pag. 20.]

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, etc.

Quoniam, dilectissimus filius noster, SS. Dionysii,
Medardi, et Germani, pro-voluntate charissimi nos-
tri, Ludovici imperatoris, etc., suggessit quatenus
ecclesiæ S. Petri, cui præerat in partibus Neustriæ
a Clothario constructa, ubi sanctissimus Audoenus
requiescit in corpore, hujus modi privilegium aucto-
ritate nostra firmaremus : ut scilicet omnes terras et
consuetudines terrarum, a prædecessoribus regibus,
Clothario, Theodorico, item Clothario, Dagoberto,
Clodoveo, item Theodorico, Carolo Magno, ac filio
ejus piissimo, imperatore Ludovico, isti loco con-
cessus, perpetualiter confirmaremus possidendas, etc.
Hæc igitur omnia quæ prædicta sunt, ut quæ ab
antecessoribus nostris concessa sunt, Raynardi ip-
sius urbis archiepiscopi, consensu, et imperatoris
tali anathemate confirmamus, etc., obiit Hilduinus,
anno Christi 842.

II.

RITUS PROBATIONIS PER AQUAM FRIGIDAM,
AB EUGENIO PAPA II INSTITUTÆ.

[*Mabill., Vel. Analect.*]

Cum homines vis mittere ad probationem, ita
facere debes. Accipe illos quos voluntatem habes

B mittere in aqua, duc eos in ecclesia, et coram om-
nibus illis cantet presbyter missam et faciat eos
ad ipsam missam offerre. Cum autem ad communio-
nem venerint, antequam communicent interroget
eos sacerdos cum conjuratione, ita dicens : Adjuro
vos, homines, per Patrem, et Filium, et Spiritum
sanctum, et per vestram Christianitatem quam sus-
cepistis, et per unigenitum Filium Dei, et per
sanctam Trinitatem, et per sanctum Evangelium,
et per istas reliquias quæ in ista sunt ecclesia, ut
non præsumatis illo modo communicare neque ac-
cedere ad altare, si vos hoc fecistis, aut consen-
sistis, aut scitis quis hoc egerit. Si autem omnes
tacuerint, et nullus hoc dixerit, accedat sacerdos
ad altare et communicet eos. Postea vero dicat ad
illos quos communicat : Corpus sit vobis ad probationem
hodie. Expleta missa, faciat aquam benedictam,
et accipiat sacerdos ipsam aquam, ibitque ad illum
locum ubi homines probabuntur. Cum autem vene-
rint ad ipsum locum, det illis bibere de aqua bene-
dicta, dicens ad unumquemque : Hæc aqua fiat
tibi ad probationem. Postea vero conjuret aquam
ubi illos mittit. Post conjurationem aquæ, exuat illos
vestimentis eorum et faciat eos per singulos oscu-
lare sanctum Evangelium et crucem Christi. Et
postea super unumquemque aspergat de aqua bene-
dicta et projiciat singulos in aqua. Hæc omnia fa-
cere debes jejunus, neque illi ante manducant qui
D ipsos mittunt in aqua.

De variis probationum generibus multi multa
scripsere. Probationem aquæ frigidæ huc idcirco
refero quod ab Eugenio papa instituta memoretur in
Remigianis membranis pervetustis sæculo ix exaratis,
ex quibus superiora desumpsi. Suffragatur vetus
collectio canonum in monasterio sancti Mariani
apud Antissidorum asservata, in qua forma iudicii
per aquam frigidam refertur cum hoc titulo : *Hoc*

trem, et Filium, et Spiritum sanctum, etc. Et tamen
Ludovicus Augustus in capitulari Aquisgranensi
anni 828, § 7, cap. 12, statuit, ut *examen aquæ fri-
gidæ, quod hactenus faciebant, a missis nostris inter-
dicatur ne ulterius fiat.* Quod decretum condidit Lu-
dovicus post Eugenii constitutionem, nempe anno
proximo post obitum Eugenii papæ secundi. Non
tamen ritus iste purgationis decreto Ludovici peni-
tus abolitus est, quicquid Hincmarus Rhemensis